

N.Z.Ağaverdiyeva
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
nice.nzrin@mail.ru

MONİTORİNG MƏKTƏBİ İDARƏETMƏ SİSTEMİNİN ALƏTLƏRİNDƏN BİRİ KİMİ

Xülasə

Təhsil sistemində monitoring keyfiyyətin yüksəldilməsində əsas amillərdən biri olduğu kimi, həm də peşəkar bacarıqların yüksəldilməsinin təmin etməyə, məktəb idarəçiliyinin səmərəliliyinin artırılmasının əsas vasitələrindən biridir.

МОНИТОРИНГ КАК ОДИН ИЗ ИНСТРУМЕНТОВ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ШКОЛОЙ

Резюме

В системе образования мониторинг является одним из основных факторов повышения качества, а также одним из основных средств повышения эффективности управления школой и обеспечения повышения квалификации.

MONİTORİNG AS ONE OF THE TOOLS OF THE SCHOOL MANAGEMENT SYSTEM

Summary

In the educational system, monitoring is one of the main factors of quality improvement, as well as one of the main means of improving the efficiency of school management and ensuring the improvement of qualifications.

Açar sözlər: monitoring, məktəbdaxili nəzarət, idarəetmə, innovativ, informasiya

Ключевые слова: мониторинг, внутришкольный контроль, управление, инновационная, информационная

Key words: monitoring, intra-school control, management, innovative, information

Təhsildə monitoring həm məktəbdaxili nəzarətin ən mühüm komponenti, həm də bu nəzarətin planlaşdırılması üçün əsasdır. Monitoring kəmiyyət və keyfiyyət dəyişikliklərini müəyyən edən proseslərin hərtərəfli dinamik izlənməsinə yönəlmiş istənilən effektiv idarəetmənin zəruri komponentidir (alətidir): təhsil mühiti, təhsil texnologiyaları, tədris prosesinin nəticələri, idarəetmə səmərəliliyi və s. əks etdirir.

Monitoring sosial idarəetmə nəzəriyyəsində idarəetmə dövrünün ən mühüm, nisbətən müstəqil həlqələrindən biri kimi nəzərdən keçirilir. Nəzarət və monitoringin mahiyyətini ayırd etmək vacibdir: nəzarətin mahiyyəti nəticənin qiymətləndirilməsidir, monitoringin mahiyyəti prosesin qiymətləndirilməsidir.

Monitoring və təhsilin keyfiyyətinin dəyərləndirilməsi təhsil prosesinin mühüm və ayrılmaz hissəsidir. Monitoring daimi olaraq təhsilin keyfiyyətinin dəyərləndirilməsi istiqamətində görülən işlərin əsas tərkib hissələrindən hesab olunur. Monitoring təhsili keyfiyyətinin müəyyən edilməsi üçün bütün aspektlərdən yanaşmanı təmin edir. Monitoring təhsildə mövcud ehtiyacların şəffaf şəkildə aşkarlanmasına xidmət edən bir prosesdir. O, təhsil müəssisələrinin artan rəqabətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Monitoring öz üsulları ilə təhsilin keyfiyyətinin və onun hərtərəfli xüsusiyyətlərini inkişaf etdirmək üçün təhsil sferasında istifadə olunur. Monitoringlərin təhsil müəssisələrində həyata keçirilməsi təhsilin keyfiyyətinə nəzarət etməkdə mühüm element rolunu oynayır. (1,s.12)

Monitoringin digər idarəetmə funksiyaları ilə üzvi əlaqəsi göz qabağındadır və hər bir idarəetmə funksiyasının monitoring üçün başlanğıc nöqtəsi rolunu oynaması ilə özünü göstərir ki, bu da məktəb həyatının müxtəlif aspektlərinin sistematik təhlilinə imkan verir. Təhsil monitoringi müxtəlif istiqamətlər üzrə məlumatların təşkili, toplanması, saxlanması, emalı və yayılması sistemidir:

- tədris prosesinin effektivliyi,
- məktəbdaxili idarəetmənin səmərəliliyi,
- məktəbdə innovativ işin vəziyyəti,
- metodik işin səmərəliliyi,
- məktəbdaxili idarəetmənin səmərəliliyi,
- şagirdlərin inkişaf səviyyəsi və akademik nailiyyətlərin vəziyyəti,
- bilik, bacarıq və bacarıqların keyfiyyəti,
- fənnin tədrisinin keyfiyyəti,
- məktəbin fəaliyyətinin yekun nəticələrinin təhlili.

Monitoring təkcə bir şeyə nəzarət etmək və ya diaqnoz qoymaq deyil. Monitoring müntəzəmliyi, idarəetmə problemlərinin həllinə ciddi diqqət yetirir. Pedaqoji monitoring nəticəsində əldə edilən məlumatlar təhsil müəssisəsi üçün son dərəcə vacib və faydalıdır və gələcək inkişafın proqnozlaşdırılması, yeni yaxın və uzaq hədəflərin müəyyən edilməsi üçün əsas rolunu oynayır.

Bu baxımdan, tədris prosesinin səmərəliliyini öyrənmək məqsədilə pedaqoji monitoring sisteminin yaradılması hər bir məktəbin, o cümlədən bizim məktəbin idarəetmə fəaliyyətinin ən mühüm vəzifəsinə çevrilir. (2,s.17)

Təhsil müəssisəsində monitorinqin əsas obyektı şərti olaraq bloklara bölünə bilən pedaqoji sistemdir. Bundan əlavə, cəmiyyət və valideynlər bir obyekt kimi çıxış edə bilər.

Məktəbdə monitorinqin təşkili və aparılması “Məktəbdə təhsilin keyfiyyətinə nəzarət haqqında Əsasnamə” ilə tənzimlənir.

1. Tərəqqinin səviyyəsi, biliyin keyfiyyəti, şagirdin öyrənmə dərəcəsi;
2. Təlim prosesinin təşkili (təlim məşğələlərində iştirak, İKT-dən istifadə, həvəsli tələbələrlə iş və s.);
3. Şagirdlərin tərbiyə səviyyəsi;
4. Uşaqların sağlamlığının qorunması üzrə işlərin səviyyəsi;
5. Müəllimlərin peşə bacarıqlarının səviyyəsi.

Bu məlumatlar pedaqoji kollektiv tərəfindən Məktəbin İnkişaf Proqramının hazırlanmasında və monitorinqində, kurikulumun hazırlanmasında və təlim-tərbiyə işi üçün tapşırıqların hazırlanmasında istifadə olunur.

Məktəbin bu istiqamətdə toplanmış təcrübəsi belə qənaətə gəlməyə imkan verir ki, məhz diaqnostik tədqiqatların nəticələri məktəbin tədris prosesinin idarə edilməsində həyata keçirilən pedaqoji vasitələrin nə dərəcədə rəşional olduğunu müəyyən edir. Tədris prosesinin keyfiyyətinə hərtərəfli baxmaq üçün biz nəzarət və diaqnostik fəaliyyət proqramı hazırlanır, bu da rəhbərliyin müşahidə metodlarından istifadə etməklə, müəllimlərin təcrübəsini öyrənməklə müxtəlif nəzarət növlərində məqsədyönlü şəkildə idarəetmə fəaliyyətini həyata keçirməyə imkan verir; məktəb sənədləri, testlər, sorğular, söhbətlər və s. istifadə olunur.

Məktəbin kredosu “Hər bir uşağın inkişafını təmin etmək...”dir. Buna görə də, şagirdlərin şəxsiyyətinin inkişafını, xüsusən də nailiyyətlərinin uğurunu izləmək çox vacib olur: akademik performansın təhlili, bilik keyfiyyəti və tələbələrin öyrənmə dərəcəsi. Hər bir sinif üzrə ayrı-ayrılıqda təhsil səviyyələrinə uyğun olaraq məktəb üçün ümumi işlənmiş məlumatlar (irəliləmələr, fənlər üzrə monitorinq), həmçinin şagirdlərin təlim məşğələlərində iştirakları, yəni Excel-də aparılır, lazım gəldikdə, nəticələr qrafiklər və diaqramlar şəklində tərtib edilir. İnformasiyanın toplanması, onun emalı və saxlanması elektron formada həyata keçirilir. Məlumat sinif rəhbərləri, fənn müəllimləri və tədris prosesinin digər üzvləri tərəfindən rəhbərlik tərəfindən hazırlanmış xüsusi matris şablonlarından istifadə etməklə verilir.

Beləliklə, monitorinq tədqiqatlarının nəticələri təlimin məzmununu tənzimləməyə, müəyyən idarəetmə hərəkətlərinin qanuniliyini əsaslandırmağa imkan verir. Daha dəqiq desək, təhsilin keyfiyyətinin monitorinqi məktəb idarəçiliyinin səmərəliliyini artırmaq üçün əsas vasitələrdən biridir.

Şagirdlərin tərəqqisinin monitorinqi hər bir sinfin uğurunun əsas göstəricilərinin dinamikasını (artım və azalma) görməyə və bu dinamikadan asılı olaraq idarəetmə qərarları qəbul etməyə imkan verir. (3,s.36)

Şagirdlərin təlim nəticələrinin təhlili, eləcə də müəllimin fəaliyyətinin təhlili müəllimin yaradıcılığının sərbəstliyini, peşəkar bacarıqlarının daim yüksəldilməsini təmin etməyə, müəllimin və tələbələrin özünü inkişaf etdirmək qabiliyyətini qiymətləndirməyə imkan verir. Bu məqsədlə diaqnostik məlumatı təmin etmək və həmçinin bunun üçün lazımi şərait yaratmaq lazımdır. Bunun üçün maddi-texniki baza xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Maddi-texniki və metodiki təminatın monitorinqinə şagirdlərin dərslərlə təmin edilməsi, məktəbin tədris-texniki vasitələrlə, tədris avadanlığı ilə təchiz edilməsi, kitabxananın proqram təminatı, arayış və ensiklopedik ədəbiyyatla təchiz edilməsi daxildir.

Beləliklə, monitorinq tədqiqatlarının nəticələri təlimin məzmununu tənzimləməyə, müəyyən idarəetmə hərəkətlərinin qanuniliyini əsaslandırmağa imkan verir. Daha dəqiq desək, təhsilin keyfiyyətinin monitorinqi məktəb idarəçiliyinin səmərəliliyini artırmaq üçün əsas vasitələrdən biridir.

Ədəbiyyat

1. *Mərdanov M., Ağamalyev R., Mehrabov A., Qardaşov T. Təhsil sistemində monitorinq və qiymətləndirmə, Çarşıoğlu, Bakı-2003. s 12-13*
2. *Cavadov İ.A. Təhsilin keyfiyyət təminatında monitorinq və qiymətləndirmənin rolu // Azərbaycan məktəbi, 2005, №5, s.15-21*
3. *Виткина М. П Проблемы и перспективы развития образования в области реставрации и сохранения культурного наследия, Качество инновации образоваие, (ежемесячный научно-практический журнал) № 11, 2013 с.36-39*